

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 61 (1976)
Heft: 6

Artikel: Emprendissadi en temps da recessiun
Autor: Bearth, Valentin
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881794>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 08.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Emprendissadi en temps da recessiun

da Valentin Bearth

El decuors dils davos decennis registrein nus en nies Cantun in augment surpudent dils contracts d'emprendissadi. La revista suandonta, confruntada culs absolvents dallas classas finalas, ei cumprova d'in interess exprimiu per la formaziun professionala.

Onn	Novs contracts	Diember total dils contracts	Scolars partents dalla scola
1945	484	1388	1629
1955	653	1788	1774
1965	1152	3124	2355
1974	1366	3774	1848

(Scolars dallas scolas medias, absolvents dallas clamadas socialas ed agricolas ein buca cumpigliai en quella statistica)

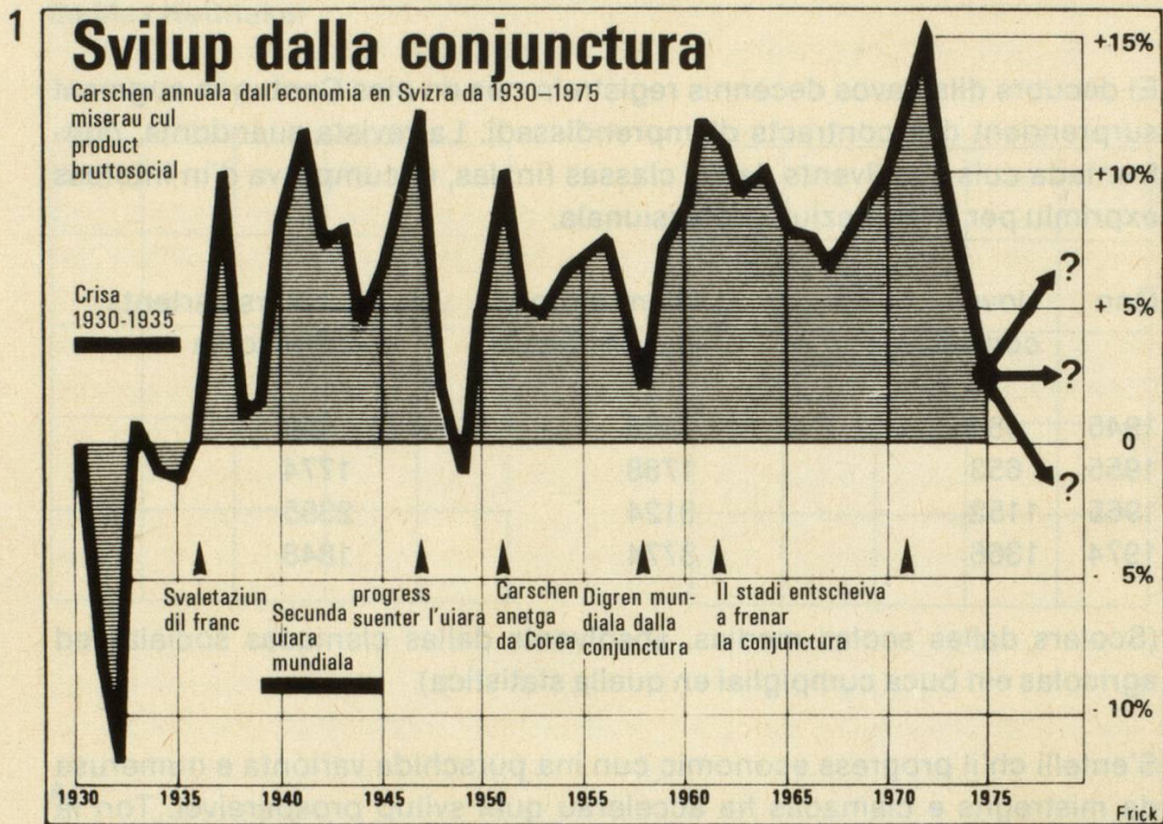
S'entelli ch'il progress economic cun ina purschida varionta e numerusa da mistregns e clamadas ha accelerau quei svilup prospereivel. Ton la tscharna dalla clamada sco la tscherca dil post e liug da lavur han caschunau paucs fastedis durant ils onns vargai. Nossa giuventetgna ha gudiu e saviu dil status d'ina classe preferida e pupernada.

Buca che la curtauna fuss stada emplenida fil e streh tochen si en la davosa vallada grischuna. La legiun da vitgs ed uclauns moribunds, nossas scheinas degradadas a dormitoris per la fin dall'jamna, ein diras perdetgas dalla beinstonza malpartida. Per ina generaziun beindisada e preten-siusa ei la

Digren dils dis d'abundanza

vegnida surura, sco la purgina ina notg sereina da matg. Il senn profund dils 7 onns grass, suandai dils 7 onns maghers era scongiurus en in cantun da nossa subschientscha. Mo ual quei lungatg biblic para da palesar da maniera zun instructiva gl'andament dil ciclus economic, semegliants allas undas cun lur ritmus alternont da crests e vals. Quei moviment serpegiont en intervals da 7-11 onns ha era igl econom franzos Clément Ju-

glar fastisau. Era sch'ei settracta d'in instrument grob, s'accorda igl andament dall'economia svizra dapi 1958 dètg bein a quei schema.

In sensibel barometer dall'aura sil camp economic representa

L'offerta da plazzas d'emprendissadi

La situaziun ei differenta e differenziada. La recessiun ei serasada en undas. Ils centrums industrials, ils loghens preferi dalla conjunctura, ein vegni gl'emprem els fiars. Tiels aspects regional vegnan differenzas denter singuls mistregns. In ulteriur aspect fuorman midadas structuralas en enqual menaschi. L'automaziun ha scursaniu tscheu e leu il diember da luvrers ed influenzau gl'engaschament d'emprendists. La cumulaziun da differents elements ha el medem mument effectuau in svilup disfavoireivel.

Gia gl'atun vargau vein nus constatau ina calamita carschenta per plazzas d'emprendissadi. Fetg baul eran posts per automecanists, mecanists da maschinas ed electromontaders occupai. Capos da menaschi d'interpretas en la Bassa han annunziiau ina catscha sfrenada sin las plazzas. Ils

mulissiers da grondas fabricas, che pelegrinavan pruamein per nossas scolas entuorn, ein buca cumpari. La dracca d'inserats giavinonts en nossas gasettas ha calau sur notg. Cun empau premura eisi stau pusseivel da rabitschar sut tetg tuts nos interessents; forsa buca finadin en sia clama da preferida. Il mecanist da maschinas ha stuiu s'adattar sco automecanist, e gl'electromontader ei daventaus montader da scaldaments. Quei ei denton buca ina tragica persunala. Ei ha adina dau mistregns cun ina purschida reducida da posts d'emprendissadi. Interessents per electronicher, electromecanist, decoraturs e grafichers ein savens vegni confruntai cun quella sort.

Capeivel ch'ils patruns han registrau cun satisfacziun la gronda retscherca. Il grond diember da candidats ha puspei lubiu la selecziun.

Uonn paran ils accents allegai da s'enfirmir. La situaziun economica ei daventada pli malguessa e schendra malsegirtad tier biars patruns. Enqualin spetga gl'andament dalla lavur per primavera; auters engaschan negins u pli paucs emprendists. Els intendan cun quella mesira da francar l'occupaziun dil persunal gia pladiu.

La reducziun dils posts d'emprendissadi

munta sut tals aspects in signal serius. Quei sgurdin smasa il mudest potenzial existent en nossas muntognas. In exempel illustrativ ei la crisa actuala dil luvratori d'emprendists dil sector da maschinas, installaus tier la firma Busch a Cuera. Duront ils davos onns ha la cumissiun da survigilanza adina puspei stuiu refusar interessents per munconza da plazs. Suent onns cun cuors da 30–45 discipels quantan ins sin primavera cun ca. 25 emprendists. E da quei diember furnescha la Viafier Retica 14. Per far la mesira plena arvan las Ovras da Domat ual dil mument d'ina crisa vitala dall'interpresa in agen luvratori. La firma Busch, quartier dil luvratori, ha sminuiu il tozzel usitau d'emprendists (1972) sin in magher duet per primavera proxima. Da miervi scursaneschan era ils menaschis sursilvans lur diember d'emprendists. La firma Grob (Glion), che pladeva 4 construiders d'utensils, prendi uonn mo dus. Landys a Mustér engaschi enstaglad 11–12 mo dus.

Calenders per lur avegnir han ils absolvents dils examens finals da professiun fatg questa primavera. Ils giuvens mistergners ein vegni confruntai cun relaziuns tuttavia nunusitadas e hanadas. Igl Uffeci federal per industria e mistregn (BIGA) ha, ensemen cul departement militar, instradau ina retscherca tiels recruts. Cun letras grassas ha la pressa rapportau il resultat:

Mintga tschunavel recrut senza piazza!

Ins ha interrogau in diember representativ da 19 663 schuldai en 49 scolas da recrut (stad 1975). 2208 (18,1%), bunamein mintga tschunavel, han indicau d'esser senza piazza. Dumandai davart lur plans pil futur han 1560 giavischau da luvrar en lur clamada emprendida. 1444 eran intenziunai da seperfectiunar en lur professiun (cuors specials da professiun: 783, scolaziun els lungatgs: 324, frequentar in tecnicum: 299, preparaziun sin la matura: 38).

Da 352 recruts grischuns eran 52 (14,8%) senza occupaziun professiunala. 45 levon star fideivels a lur mistregn e mo 7 eran seresolvi d'encurir in'otra lavur. Viv interess per l'atgna scolaziun documentescha igl andant diember da 34 che vul seperfectiunar en cuors ni far gl'examen per in u l'auter tecnicum.

Ina envesta differenziada resorta dalla suandonta statistica, zavrada tenor mistregns.

Mistregn	Diember total		Disoccupai	
	Svizra	Grischun	Svizra	Grischun
Electromontaders	869	35	228	9
Commerciants	1760	41	193	5
Mecanists	1116	12	165	0
Dessignaders	436	15	156	2
Automecanists	558	29	109	5
Cuschiniers	216	16	73	3
Scrinaris	202	10	41	3
Scolasts	614	11	35	1

La concordanza dils fermes contingents da disoccupai en las differentas gruppas ei cumprova digl entretschament e dalla interdependenza economica. Cun satisfacziun nudein nus il bien senn da fideivladad per la clamada che semuossa en gl'anim da profundar la savida acquistada. In augment dils emprendissadis supplementars – il dessignader ch'absolva in emprendissadi scursaniu sco miradur, il mecanist sco agromecanist – conferma quei fatg.

In factur significont dalla recessiun s'exprima en las

Midadas d'interess tier l'elecziun dalla clamada

In aspect positiv e document per l'attracziun dil mistregn ei la carschen cuntinuada dil diember da scolars alla Scola professionala da Cuera.

Semester da stad	71	72	73	74	75
	2039	2102	2161	2191	2247

L'influenza d'ina nova motivaziun che muenta la decisiun da clamada atesta la cumposiziun dallas sequentas classas:

	74	75
Scrinaris	23	33
Lennaris	12	16
Bostgers	13	17
Miradurs	<u>31</u>	<u>21</u>
Total	<u>79</u>	<u>87</u>
Pasterner-conditer	13	25
Conditer	5	16
Mazler	5	6
Cuschinier (menaschis aviarts sur onn!)	20	27
Total	<u>43</u>	<u>74</u>
Dessignaders da con- strucziun aulta	39	13
Dessignaders da con- strucziun bassa	<u>34</u>	<u>11</u>
Total	<u>73</u>	<u>24</u>

Il facit: professiuns stadas rufidadas ils davos onns gudognan dapli reputaziun. Il cuors pils dessignaders, representants tipics dalla conjunctura, ei curdaus. La surproducziun sepresenta era el grond diember da disoc-

cupai en quei sector. A Luzern han da 79 absolvents digl examen final mo 29 anflau piazza. El Grischun ei la situaziun buca ual aschi allarmonta, el-la savess denton daventar hanada pil grond diember che banduna primavera la scola professiunala. Attractivas ein puspei las clamadas en la bransch da victualias. Per spazzatgamin s'annunzian perfin scolars secundars! Tochen miez november eran uonn schizun 26 giuvens s'interessai per piazzas sco bostger. Dapli accoglientscha ha il pursepen statal. Posta, viafier e duana registreschan roschas da candidats. Calamita carschenta sefa valer per clamadas socialas. Ina classa da 25 tgirunzs (12 giuvens e 13 giuvnas) ha entschiet il davos d'october gl'emprendissadi en la clinica da Beverin (Cazas). Buca meins che 40 eran s'annunziai. Era la clamada purila profitescha dalla midada. 1973 han ins registrau 805 contracts d'emprendissadi, 1974: 877 ed uonn vegn il tiern da 1000 emprendists sin beins purils contonschius.

Da schuffa da vegnir sut tetg han ils absolvents d'in emprendissadi commercial. Ina reducziun per part massiva da piazzas da biro accelerescha aunc la situaziun malguessa.

Difficultads e novas situaziuns sepresentan tiel

Plazzament dallas mattatschas.

Las clamadas da spital domineschan ferton che las damondas per giarsunadis mercantils ein tschessadas. La scolasta da lavur e tenercasa ei pli attractiva che antruras. Essend ch'ei setracta da clamadas ch'ins sa buca absolver ual alla fin dalla scola ei gl'interess per emprendissadis el tenercasa gronds. Ei maunca piazzas. Las scolas per tgirunzas seigien per part gia occupadas entochen igl onn 1978. Restrenschidas ein las piazzas tier posta e telefon. Malgrad la scartezia da piazzas prefereschien las mattatschas igl emprendissadi el marcau a quel sin la tiara!

Ei fuss uss aunc necessari d'eruir e scarplir ils

Motivs

che han schendrau la nova tenuta da nos scolars viers l'elecziun dalla clamada. Tgei influenzas ed inclinaziuns fuorman questa decisiun? Sco pugn da partenza vala la maxima: La libertad dall'elecziun da clamada ei mai absoluta. Quella resoluziun ei per solit il resultat d'in compromiss. Ei tucca d'anflar igl equiliber denter aspects persunals e relaziuns economicas. Ual lezzas ein per regla pli fermas ch'ils agens giavischs. Duront ils

onns da conjunctura han ils scolars saviu s'orientar tenor lur imaginaziuns ed ideals persunals. Mo paucs ein vegni ellas pastuiras dallas leschas economicas. Ina purschida varionta e vasta da plazzas ha promoviu las ambiziuns persunalas. Marletgas e cambrolas tiels examens finals han beinduras fatg mussar ad enqualin ch'ins fetschi buca prova mo cun latg sgarmau. Oz eisi finiu culs siemis. Las realitads economicas pretendan lur tribut. La clamada sco garant dall'existenza ei puspei ruchegiada el centrum dallas disposiziuns e plans da geniturs ed affons. E da quella midada dalla tenuta persunala profiteschan oravontut mistregns, che han onns ò giugau la rolla da schenderletga. Ins ei puspei prompts da far il sbargat suenter la comba. Nus tuts eran per memia disai da far mo las lavurs finas e cumadeivlas. Il proverbial sursetter: «Nigna labour è mandonour», tunava bein en la teoria. Uonn ha il marcau da Turitg per l'emprema ga saviu desister dil contingent supplementar da luvriers jasters per il survetsch da casa els spitals e per la dismessa dils rumians. En vesta alla situaziun dils davos onns munta quei fatg ina vera sensaziun.

Enqual scolar sedecida oz per la clamada da secunda ni tierza prioritad. El text clar vul quei dir, ch'il candidat da decoratur ei prompts d'emprender da tapezzader-decoratur ni da pictur. Gl'interessent da conditer sedecida forsa per pasterner. Talas decisiuns eifer ina gruppa da clamadas cun semgiontas premissas ein tuttavia raschuneivlas.

Per conclusiun lein aunc dar in sguard sin las

Consequenzas dalla recessiun per il cussegl da clamada.

Ei sedi che la curella da tonts menaschis cun lavur scursanida e relaschadas da luvriers uegli la crisa. Di per di vegnin nus bumbardai cun talas novas sur pressa, radio e televisiun. E singuls cass vegnan savens generalisai. La reacziun ei malsegirtad e tema dil futur. Da quei schierm disfidont neschan savens decisiuns da clamada precipitadas e malponderadas. La resoluziun croda lu aunc amiez in temps da svilup signaus dad instabilitad persunala dil giuven carstgaun. Elecziun dalla clamada munta in process da madironza, in andament natural che selai buca sfurzar. Il scolar sto daventar cunscients dallas atgnas habilitads e da sias veras inclinaziuns ed enconuscher las cundiziuns specificas dil mistregn. Pensum dil cusseglader da clamada ei da gidar il giuven a quei scalem dallas realitads. Gl'ei pia strusch d'engrau da reservar per in scolar dalla sisavla classe ina piazza sco automecanist ni sco drogist. Ils patrums duessen per agen interess calmar la tensiun sil camp d'offertas. Ei basta da fixar ils

termins da recepziun in miez onn avon l'entschatta digl emprendissadi. Nos scolars ston sepreparar cun temps e peda sin quella impurtonta decisiun.

Il vast diember da plazzas munta malgrad reducciuns secturalas ina buna caparra per quel che tscherca. Ei fa denton en biars cass basegns da s'adattar. Igl accumulament duei denton succeder els tiarms tschentai dalla persunalitad, en accordanza cun las habilitads e las veras inclinaziuns. Il scolar talentau per dessignader astga aunc oz emprender siu mistregn preferiu. In giuven talentau sil dretg post reussescha baul u tard e fuss disfortunaus en ina clamada inadeguata. Il meglier mistregn el senn absolut ei inexistent. Ina prognosa davart ils aspects pigl avegnir ei sut las circumstanziass hodiernas vana. Mo ei ha adina dau crisas en certas professiuns. Alla fin dall'uiara han ils statistichers scussegliau als students da studiar agronomia. Ins veva liquidau ils uffecis per l'economia d'uiara. Il renomau plan Wahlen veva ademplier sia missiun. Numerus students desistan dil studi d'agronomia. Mo gia suenter 4 onns regeva muncanza d'economs qualificai. E tgisà sche quels che vegnan buca scolai oz mauncan in di? Formaziun professionala ei in pensum che prepara il terren futur a liung vesta.

S'entelli che la concorrenza carschenta per plazzas caschuna ina dira selecciun. Per muntatuttina e minimalists ei l'aura daveras cul burriu ano. Attestats vegnan puspei consultai. Ei tonscha denton buca cun «bunas» notas dalla scola secundara. Malgrad il malart dil temps han cunscenzius absolvents dalla scola manuala buns aspects. Character da lavur e lavur qualificada quenta era en temps da crisa. Igl ei denton ner basegns d'activar il tip dalla scola manuala cun migliurar siu nivel. Ei basta denton strusch mo da midar il num en «reala». Dapli fastedis caschuna l'intermediaziun d'emprendissadis per scolars dallas scolas auxiliaras. Ei drova tuts sforzs per evitar malgiustias socialas tier quels affons che han in dretg legitim d'ina formaziun conforma a lur habilitads. Ina soluziun fuss igl emprendissadi pratic senza scola professionala, ni la pratica munida cun instrucziun reducida els roms da scola. Empreducciadis cumplets ein era entochen uss pli savens stai l'excepziun che la regla per quels scolars. Per giuven che anflan negina occupaziun en lur mistregn ein *cuors da perfecziun* la megliera via. La basa dil start vegn slargiada e la mobilitad professionala crescha. Per quei intent ein mieds supplementars dil stadi necessaris. La decisiun dil Cussegl grond da scursanir il credit per stipendis, proponius dalla Regenza, ei en vesta alla situaziun actuala fetg problematica. Stipendis cun la cundiziun da sescolar ein daners impundi meglier che in sustegn dalla cassa per disoccupai. E tenor meini da cusse-

glier federal Brugger stuess in tal agid perfin obligar in giuven da sepefecziunar. Ina proposta beinfundada per evitar in proletariat da giuvenils ed ina nova epoca dils «affons dallas flurs» sin las costas dil stadi.

Falliu eisi sche giuven senza lavur prendan il pentel e s'engaschan tenor talien e cuida per lavurs occasiunalas. Con spert ei gl'access a l'atgna professiun piars! La tecnica progredescha era en temps da crisa.

La decisiun per in *cuors da rescolaziun* sto esser beinponderada. Ins brata buca la clamada sco il libroc. E mintga dessignader senza lavur daventa strusch in camerier fatg ni schizun in tgirunz. Che gl'emprem cuors da rescolaziun per cameriers ha mobilisau mo 26 candidats ord l'entira Svizra ei per part d'attribuir al senn critic da nossa giuventetgna. In dirigissem dictaus dall'economia fuss silmeins schi nuscheivels sco igl abus cun la libertad absoluta tier l'elecziun dalla clamada.

Sper nauschas consequenzas porta la recessiun enqual avantatg: Ina megliera selecziun, la reputaziun dalla lavur e dil mistregn, la sanaziun digl equiliber economic ed il combat endinau pil plaz da lavur, in sforz ch'entschalescha il character da lavur. Lein sperar che la midada possi redember l'immigraziun ord nossas valladas grischunas. Mo ual en quei grau ei il manetechel smanatschont gia screts vid la preit. Las reducziuns massivas dil diember d'emprendists els menaschis industrials ein signals serius. Speranzas paran da sballunar strusch ch'ina mudesta industria ha fitgau pei en nossas regions. Ei fuss daveras in criu destin, sche las vals muntagnardas, stadas ell'umbriva dalla conjunctura, vegnessen sut las rodas d'in temps maluardau. Il success da quellas pintgas interpresas ei d'eminenta impurtonza per ulteriuras investiziuns. In bancrut fuss in schliet omen per il concept da svilup federal en favur dallas regions muntagnardas.